

Corff Llais y Dinesydd – canllawiau ar fynediad, cynrychioliadau, a newid gwasanaethau'r GIG

Mae Bwrdd y Cynghorau Iechyd Cymuned yng Nghymru (Bwrdd CIC) yn croesawu'r cyfle i ymateb i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru ar y canlynol:

1. Cod ymarfer drafft ar fynediad i fangre
2. Canllawiau statudol ar gynrychioliadau
3. Canllawiau ar gyfer ymgysylltu ac ymgynghori ar newidiadau i wasanaethau iechyd

Mae Bwrdd y CICau yn darparu cyngor a chefnogaeth, yn gosod safonau, yn rhoi arweiniad ac yn rheoli perfformiad CICau yng Nghymru. Mae CICau yn gyrrff annibynnol sy'n adlewyrchu barn ac yn cynrychioli buddiannau pobl sy'n byw yng Nghymru yn eu Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG). Mae CICau yn annog ac yn cefnogi pobl i gael llais wrth ddylunio, cynllunio a darparu gwasanaethau GIG.

Mae 7 CIC yng Nghymru. Mae pob un yn cynnwys aelodau gwirfoddol lleol sy'n byw yn y cymunedau y maent yn eu gwasanaethu, gyda chefnogaeth tîm bach o staff cyflogedig. Mae pob CIC yn:

- Cynnal ymweliadau rheolaidd â gwasanaethau iechyd i glywed gan bobl sy'n defnyddio'r gwasanaeth (a'r bobl sy'n darparu gofal) i ddylanwadu ar y newidiadau a all wneud gwahaniaeth mawr
- Ymestyn allan yn ehangach i bobl o fewn cymunedau lleol i ddarparu gwybodaeth, ac i gasglu barn a phrofiadau o wasanaethau GIG.

- Mae CICau yn defnyddio'r hyn a glywant i wirio perfformiad cyffredinol gwasanaethau ac i sicrhau bod y GIG yn gweithredu i wella pethau

Ile mae angen hyn

- Cymryd rhan gyda rheolwyr gwasanaethau iechyd pan fyddant yn meddwl am wneud newidiadau i'r ffordd y caiff gwasanaethau eu darparu fel bod pobl a chymunedau yn cael dweud eu dweud o'r cychwyn
- Darparu gwasanaeth eiriolaeth cwynion sy'n rhad ac am ddim, yn annibynnol ac yn gyfrinachol i helpu pobl i fynegi eu pryderon am ofal a thriniaeth y GIG.

Nid oes gan CICau yng Nghymru rôl statudol o ran adlewyrchu barn a chynrychioli buddiannau pobl a all fod angen neu sydd angen defnyddio gwasanaethau gofal cymdeithasol yng Nghymru.

Ar 1 Ebrill 2023, bydd Corff Llais y Dinesydd (CLID) newydd yn disodli Bwrdd y CICau a phob un o'r 7 CIC yng Nghymru. Bydd ganddo rôl statudol o ran adlewyrchu barn a chynrychioli buddiannau pobl mewn gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

Mae Bwrdd y CIC yn croesawu lansiad Corff Llais y Dinesydd newydd ac yn cefnogi cyflwyniad y 3 dogfen Cod a chanllaw pwysig hyn, a fydd yn helpu i greu fframwaith clir a dealltwriaeth gyffredin o rôl, cyfrifoldebau a dyletswyddau pob sefydliad.

Yn gyntaf, credwn ei bod yn bwysig bod y cysylltiadau rhwng y dogfennau yn cael eu cydnabod yn glir. Mae angen ystyried y dogfennau gyda'i gilydd, ac nid ar wahân.

Dylid pwysleisio'n glir, er enghraifft, bod y Cod Ymarfer ar fynediad i safleoedd yn berthnasol i holl wasanaethau gofal iechyd a gofal cymdeithasol y GIG a ddarperir i bobl sy'n byw yng Nghymru, gan gynnwys gwasanaethau a gomisiynir a gwasanaethau a gyrchir yn Lloegr.

Dylid disgwyl i gyrff iechyd a gofal cymdeithasol ddefnyddio eu fframweithiau comisiynu i fodloni eu hunain bod darparwyr a gomisiynir yn bodloni'r disgwyliadau a'r gofynion perthnasol a nodir yn y cod a'r dogfennau canllaw.

Isod rydym yn nodi ein hawgrymiadau i gryfhau pob dogfen ymhellach mewn rhai meysydd allweddol. Credwn y bydd hyn yn cefnogi ein gweledigaeth bod cyflwyno Corff Llais y Dinesydd yn creu llais cryfach ac annibynnol i bobl yn eu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol i bawb sy'n byw yng Nghymru.

1. Cod ymarfer drafft ar fynediad i fangre ac ymgysylltu ag unigolion

- 1.1. Mae Bwrdd CIC yn croesawu cynhyrchu'r Cod ymarfer drafft hwn ac yn cydnabod mai ei nod sylfaenol fydd cefnogi pobl sy'n defnyddio gwasanaethau iechyd a gofal i gael llais cryf yn eu gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol, ar yr adeg y maent yn derbyn gwasanaethau'r GIG neu wasanaethau gofal cymdeithasol.
- 1.2. Rydym yn cefnogi'r bwriad yn y ddogfen hon i osod canllawiau clir ar gyfer y CLID a darparwyr iechyd a gofal cymdeithasol. Mae Bwrdd y CIC yn cynnig yr awgrymiadau a ganlyn, a fydd, yn ein barn ni, yn cryfhau bwriad y Cod o ran amddiffyn llais a phenderfyniadau pobl sy'n dymuno ymgysylltu â'r corff annibynnol newydd.
- 1.3. Rydym yn argymhell cynnwys "crynodeb o ddiben", neu ddyfyniad tebyg, ar ddechrau'r ddogfen. Dylai hyn ei gwneud yn glir mai pwrpas y Cod yw cefnogi a diogelu'r egwyddor sylfaenol y dylai pobl sy'n derbyn gwasanaethau gael pob cyfle i rannu eu barn a'u profiadau gyda'r CLID.
- 1.4. RHAID mai nhw yw'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau pwysicaf wrth benderfynu a ddylid rhannu eu barn a'u profiadau ai peidio – ac nid darparwyr iechyd a gofal cymdeithasol.
- 1.5. Dylai'r cod osod disgwyliad clir o fod yn agored ac yn dryloyw ymhlith y GIG a darparwyr gofal cymdeithasol. Credwn y dylai'r crynodeb o ddiben gyfeirio at y "*rhagdybiaeth o blaid mynediad*" (dim ond unwaith y cyfeirir ato ar hyn o bryd yn y

cod drafft ym mharagraff 19), a bod y ffafriaeth hon o fynediad yn cael ei ddyfynnu'n fwy amlwg drwy'r ddogfen.

- 1.6. Credwn y byddai hyn yn cryfhau ac yn gwreiddio ymhellach yr ethos bod penderfyniadau a wneir am ymgysylltu yn cael eu gwneud gan bobl sy'n derbyn gwasanaethau, ac os yw'r defnyddwyr gwasanaeth yn cydsynio (fel y cyfeirir ato ym mharagraff 32), gall y CLID fwrw ymlaen â'r ymgysylltu.
- 1.7 Credwn y byddai'r Cod ymarfer yn elwa o rai enghreifftiau enghreifftiol o sut y gallai'r cyfnod rhybudd ar gyfer ceisiadau mynediad gan y CLID fod yn wahanol (gan gynnwys darparu ar gyfer ymweliadau heb rybudd ymlaen llaw) yn dibynnu ar y math o leoliad a ffocws yr ymgysylltu.
- 1.8 Nodwn fod y Cod yn cyfeirio at "ymweliad ar-y-diwrnod" unwaith ar dudalen 5 paragraff 21. Credwn y gallai'r datganiad hwn fod yn gliriach ar gyfer dealltwriaeth darparwyr gwasanaeth a defnyddwyr gwasanaeth o ystyried y gallai ceisiadau CLID am fynediad i fangre gael eu gwneud "ar-y-diwrnod" a chyda rhybudd cyfyngedig neu ddim rhybudd ymlaen llaw.
- 1.9 Rydym hefyd yn meddwl y byddai'n ddefnyddiol ar dudalen 6, paragraff 23, pwynt bwled 2 i ddatgan mai dim ond enghraifft a awgrymir o ymweliad wedi'i gynllunio yw'r "*pum diwrnod gwaith ar gyfer lleoliad preswyl*" ac na ddylid ystyried yr enghraifft hon fel "y rheol" am gyfnodau o rybudd.
- 1.10 Rydym yn cefnogi'r cyfarwyddyd ar dudalen 12 paragraff 52., sef bod yn rhaid i ddarparwyr sy'n gwrthod cais y CLID i gael mynediad i fangre, "*egluro'r rheswm dros y penderfyniad*" ac y dylai'r corff "*ymateb yn brydlon (ac yn sicr cyn dyddiad arfaethedig yr ymweliad, yn achos ymweliadau â rhybudd)*".
- 1.11 Credwn y dylai'r Cod ddangos yn glir y disgwyliad mai dim ond yn anaml ac mewn amgylchiadau eithriadol y byddai gwrthod mynediad yn digwydd.

- 1.12 Gellid cyflawni hyn drwy ddarparu canllawiau enghreifftiol ar y math o amgylchiadau eithriadol a allai arwain at ddarparwr yn gwrthod mynediad yn rhesymol, e.e. mater rheoli heintiau gweithredol, marwolaeth unigolyn yn ddiweddar neu ar fin digwydd, risg uniongyrchol i ddiogelwch defnyddiwr gwasanaeth, staff neu gynrychiolydd y Corff.
- 1.13 Ar ôl edrych ar y Cod ymarfer a'r canllawiau statudol ar gyfer gwneud cynrychioliadau gyda'i gilydd, rydym yn cydnabod bod y ddwy ddogfen hyn yn gysylltiedig â'i gilydd a dylid cyfeirio'n benodol atynt ym mhob un – fel ei bod yn haws i bawb ddeall sut mae angen i bethau gydweithio er mwyn annog a sicrhau bod lleisiau pobl yn cael eu clywed ac yn cael ymateb.
- 1.14 Er enghraifft, gall y CLID cyhoeddi adroddiad sy'n cyflwyno sylwadau i gyrff iechyd a gofal cymdeithasol yn dilyn ymweliad (neu gyfres o ymweliadau) i glywed gan bobl wrth dderbyn gwasanaethau.
- 1.15 Felly mae angen i'r Cod ymarfer gyfeirio darparwyr at y canllawiau statudol ar gynrychioliadau (adran 29) fel eu bod yn ymwybodol y gallai'r CLID gyhoeddi eu hymatebion i geisiadau ac adroddiadau'r CLID.
- 1.16 Rydym yn cefnogi bwriad paragraff 27 lle mae'n nodi y dylai darparwyr gwasanaethau hwyluso dulliau CLID i ymgysylltu â phobl y mae eu gwasanaethau'n cael eu darparu yn eu preswylfeydd preifat eu hunain.
- 1.17 Mae hyn yn bwysig oherwydd ni fyddai'r CLID fel arall yn gallu targedu ei weithgareddau'n effeithiol i gyrraedd pobl sy'n derbyn gwasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol yn eu cartrefi preifat eu hunain.
- 1.18 Rydym yn cefnogi'r canllawiau ar gyfer darparwyr a gomisiynir a nodir ym mharagraff 31 lle mae'n nodi; "Rhaid i gyrff y GIG ac awdurdodau lleol roi sylw i'r Cod hwn wrth ymateb i geisiadau am fynediad, a dylent ddarparu drwy drefniadau cytundebol bod eu cyrff a gomisiynir (y gall pob un ohonynt fod yn derbyn ceisiadau i ddarparu mynediad i fangreoedd at

ddiben ceisio'r farn unigolion mewn perthynas â gwasanaethau iechyd neu wasanaethau cymdeithasol) yn gwneud yr un peth.”

1.19 Mewn termau ymarferol, rydym yn awyddus i ddeall beth fydd y trefniadau ar gyfer adolygu contractau presennol ar gyfer gwasanaethau a darparwyr a gomisiynir, ac a fydd yr adolygiadau hyn yn cael eu cwblhau mewn modd amserol i gefnogi gweithrediad swyddogaethau'r CLID?

2 Canllawiau statudol ar sylwadau a wneir gan Gorff Llais y Dinesydd

Mae Bwrdd y CIC yn cefnogi bwriad cyffredinol a chwmpas y ddogfen ganllawiau statudol drafft hon. Ar ôl ystyried y cynnwys yn ofalus, credwn fod y canllawiau hyn yn cefnogi ac yn llywio effaith swyddogaeth y CLID pan fydd yn cyflwyno sylwadau i wasanaethau iechyd a gofal cymdeithasol.

Credwn y byddai'r awgrymiadau canlynol yn cryfhau'r canllaw drafft hwn hyd yn oed ymhellach:

2.1 Fel y nodwyd yn gynharach, credwn fod pob un o'r dogfennau allweddol yr ymgynghorir arnynt yn gysylltiedig â'r canllawiau statudol hyn. Dylai pob un gyfeirio at y ddolen, o bosibl ar ddechrau'r dogfennau, er hwylustod i'w deall a'i chymhwyso. Er enghraifft, mae'r canllawiau hyn yn arbennig o berthnasol i ganllawiau'r GIG ar newid gwasanaethau, a dylid cymhwyso'r ddau gyda'i gilydd ar gyfer materion newid gwasanaeth.

2.2 Byddem yn croesawu cynnwys enghreifftiau enghreifftiol o'r mathau o ffyrdd y gall y CLID gyflwyno sylwadau, ac yn ei dro'r ffyrdd y gall cyrff iechyd a gofal cymdeithasol ymateb, e.e. adroddiad ymgysylltu yn dilyn ymweliad(au) â lleoliad neu arolwg defnyddwyr gwasanaeth, cymryd rhan mewn pwyllgor neu gyfarfod, ffôn, e-byst, ac ati.

2.3 Rydym yn llwyr gefnogi'r disgwyliadau a nodir ym mharagraff 34, gan adlewyrchu'r ddyletswydd ar y CLID, cyrff y GIG ac Awdurdodau Lleol i gydweithio'n dda ac mewn diwylliant o gydweithredu adeiladol, gyda'r ffocws ar wella gwasanaethau a chanlyniadau i bobl.

3 Canllawiau ar gyfer ymgysylltu ac ymgynghori ar newidiadau i wasanaethau iechyd 2022

Mae Bwrdd y CIC yn cefnogi'r angen am ganllawiau wedi'u hadnewyddu ar gyfer gwasanaethau'r GIG wrth ymdrin â chynlluniau neu gynigion newid gwasanaeth, boed ar gyfer gwasanaethau newydd neu rai sy'n bodoli eisoes.

Credwn fod angen i hyn fod yn ganllawiau statudol, ac nid yn ganllawiau 'arfer gorau' yn unig.

Y rheswm am hyn yw y dylai pobl allu disgwyl, lle bynnag y maent yn byw yng Nghymru, y bydd cyrff y GIG sy'n gwneud cynigion i newid y ffordd y darperir eu gwasanaethau yn mynd ati mewn ffordd sy'n rhoi'r un llais cryf iddynt drwy'r un fframwaith clir a chyson. Byddai unrhyw beth arall yn ei hanfod yn gwanhau'r sefyllfa.

Credwn y byddai'r awgrymiadau canlynol yn cryfhau'r canllawiau drafft:

3.1 Fel y cyfeiriwyd ato'n gynharach, rydym yn cydnabod bod y ddogfen hon yn gysylltiedig â'r ddogfen canllawiau statudol. Unwaith eto, dylai'r ddogfen hon gyfeirio at y ddolen ar y dechrau, er hwylustod i'w deall a'i chymhwyso.

3.2 Rydym yn croesawu'r pwynt a wnaed ym mharagraff 7, sy'n cyfeirio at ychydig o ymadroddion a ddefnyddir o fewn y GIG i ddisgrifio newidiadau i wasanaethau. I gefnogi'r datganiad hwn, credwn y gellid cynnwys disgrifyddion newid gwasanaeth pellach i gefnogi dealltwriaeth ehangach o'r gwahanol fathau o newidiadau sy'n dod o fewn cwrpas y canllawiau.

3.3 Ar hyn o bryd mae CICau yn clywed nifer o ddisgrifyddion cyffredin megis amrywiad gwasanaeth, gwella gwasanaethau, ehangu gwasanaethau. Mae CICau weithiau hefyd yn nodi newidiadau yn y ffordd y caiff gwasanaethau eu darparu o ganlyniad i ddiwygiadau neu ddiwygiadau i bolisi.

Mae'n bwysig iawn bod y rhai sy'n gwneud penderfyniadau yn y GIG yn ymwybodol ac yn deall pwysigrwydd nodi a deall eu cyfrifoldebau i weithio o fewn fframwaith y canllawiau hyn i gefnogi eu dyletswyddau fel y nodir yn adran 183 o Ddeddf GIG Cymru 2006 beth bynnag fo'r amgylchiadau sy'n llywio'r newidiadau hynny.

3.4 Ym mharagraff 35, lle mae'r canllawiau'n cyfeirio'n benodol at ddyletswyddau a chyfrifoldebau corff GIG dros gydraddoldeb ac amrywiaeth ac effaith ar y Gymraeg, credwn y gallai'r canllawiau hefyd gyfeirio'n ddefnyddiol at y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol.

3.5 Er mwyn cefnogi dull cyson o ymdrin â newid gwasanaethau o fewn y GIG ledled Cymru, fel bod pobl ym mhob rhan o Gymru yn cael cyfle teg a chyfartal i ddweud eu dweud ar gynigion i newid y ffordd y caiff gwasanaethau'r GIG eu darparu, credwn y dylai'r canllawiau gynnwys egwyddorion arfer da presennol.

3.6 Dylai hyn gwmpasu pethau i helpu'r rhai sy'n datblygu cynigion newid i feddwl am eu hymagwedd at ymgysylltu a/neu ymgynghori, yn seiliedig ar a ellid ystyried y cynigion yn gynigion newid gwasanaeth bach, cymedrol neu sylweddol. Er enghraifft:

- **Cynigion newid mân** - effaith fach, ddim yn debygol o fod yn ddadleuol yn lleol, e.e., eiddo yn symud o fewn yr un ardal gymunedol, yr un lefel o wasanaeth yn cael ei ddarparu gan wahanol staff/mewn ffordd wahanol (**4 wythnos o ymgysylltu**)

- **Cynigion newid cymedrol** - effaith gymedrol ar ddefnyddwyr gwasanaeth, neu nifer gymedrol o bobl yr effeithir arnynt, ddim yn debygol o fod yn hynod ddadleuol yn lleol, e.e., newid lleoliad gwasanaeth, tynnu gwasanaeth yn ôl yn rhannol, cau cyfleuster bach

gyda gwasanaethau cyfyngedig (**6-8 wythnos o ymgysylltu ag angen posibl am hyd at 6 wythnos o ymgynghoriad ffurfiol**)

- **Cynigion newid sylweddol** - effaith uchel ar ddefnyddwyr gwasanaeth, neu niferoedd uchel o bobl yr effeithir arnynt, yn debygol o fod yn ddadleuol yn lleol, e.e., cau safle yn llawn, tynnu gwasanaeth yn ôl yn gyfan gwbl, materion trawsffiniol - (**cyfnod ymgysylltu cychwynnol gyda photensial o hyd at 12 wythnos o ymgynghori ffurfiol**).

3.7 Er ein bod yn cefnogi naratif cyffredinol y ddogfen ganllaw ddrafft hon, yn enwedig y canllawiau a nodir o baragraff 40 ymlaen, credwn fod absenoldeb y math hwn o fframwaith yn gadael y ffordd yr ymdrinnir â chynigion newid gwasanaeth yn agored i amrywiaeth sylweddol yn y dull gweithredu.

3.8 Mae hyn yn golygu, i'r rhai y gallai newidiadau arfaethedig effeithio arnynt, y gallai gwahaniaethau yn hyd a math yr ymgysylltu a/neu ymgynghori a gynhelir ledled Cymru effeithio ar eu cyfle i gymryd rhan yn gyson ac yn ystyrlon. Mae hyn yn ei dro yn cynyddu'r risg y bydd cynigion yn destun her, gan gynnwys drwy adolygiad barnwrol.

3.9 Ym mharagraff 39, mae'r canllawiau'n nodi: "dylai cyfnod ymgynghori ffurfiol o 6 wythnos o leiaf fod yn ddigonol yn y rhan fwyaf o achosion os yw'r materion eisoes wedi'u harchwilio'n llawn yn ystod y cam cyntaf ond bydd yn dibynnu'n gryf ar holl amgylchiadau'r mater penodol." Credwn ei bod yn bwysig gosod yr adran hon yn glir yng nghyd-destun fframwaith clir o amgylchiadau cynigion newid mân, cymedrol neu sylweddol.

3.10 Er ein bod yn cydnabod bod y canllawiau'n awgrymu bod cyrff y GIG yn ceisio eu cyngor cyfreithiol eu hunain ynghylch a yw ymgynghoriadau wedi bod yn gyfreithlon, yn ddigonol, ac yn deg, mae'r enghreifftiau presennol o arfer da uchod yn cael eu cymhwyso'n eang a'u derbyn yn y GIG ar hyn o bryd.

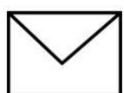
3.11 Byddai ei gynnwys yma yn rhoi mwy o hyder bod cynigion newid gwasanaeth yn cael eu trin yn gyson ac yn gymesur ledled Cymru. Byddai hefyd yn rhoi gwybodaeth hygyrch i'r cyhoedd am yr hyn y gallent ei ddisgwyl mewn perthynas â materion newid gwasanaeth y GIG.

3.12 Nid ydym yn teimlo y byddai'n rhesymol i'r cyhoedd wneud eu hymholiadau cyfreithiol eu hunain i sefydlu a ymdriniwyd ag ymgynghoriadau'n deg, pe gallai'r canllawiau hyn roi darlun rhesymol iddynt o'r hyn y gallant ei ddisgwyl. Byddai hefyd yn helpu'r CLID i gynnig cynrychiolaethau cyson i'r GIG a chyngor i'r cyhoedd ym mhob rhan o Gymru.

Yn olaf, credwn ei bod yn bwysig nodi, er mwyn i gynigion newid gwasanaethau fod yn effeithiol, yn ystyrlon ac yn llwyddiannus, fod angen i reolwyr y GIG allu cael gafael ar gyngor a chymorth ymgysylltu cyhoeddus proffesiynol gan staff (ac eraill lle bo angen). Mae hyn yn bwysig i'w helpu i gael pethau'n iawn y tro cyntaf.

Credwn y dylai hyn gael ei gydnabod yn glir yn y canllawiau i wneud yn siŵr bod digon o gapasiti yn cael ei ddarparu i reoli newid yn y gwasanaeth o'r cychwyn cyntaf, hyd at weithredu a gwerthuso.

Manylion cyswllt

Bwrdd y Cyngorau Iechyd Cymuned yng
Nghymru
33/35 Heol y Gadeirlan
Caerdydd
CF11 9HB

02920 235 558

[@waleschc.org.uk](https://www.waleschc.org.uk)

www.communityhealthcouncils.org.uk

@CHC_Wales